

Täysistunto

Torstai 11.6.2020 klo 16.00—18.32

15. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi poliisin hallinnosta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 63/2020 vp

Valiokunnan mietintö HaVM 9/2020 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 15. asia. Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö HaVM 9/2020 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä.

Valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Purra.

Keskustelu

18.20 Riikka Purra ps (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esittelen valiokunnan mietinnön.

Esityksessä ehdotetaan siis muutettavaksi poliisin hallinnosta annettua lakia. Tarkoitus on selkeyttää poliisihallinnon ohjaukseen ja tiedonkulkuun sekä operatiiviseen poliisitoimintaan liittyvää johtamisjärjestelmää poliisihallinnon ilmoitusvelvollisuuden ja paikallispoliisin poliisipäällikön nimitystoimivaltaa koskevan sekä siihen kytkeytyvän muun virkamiesoikeudellisen toimivallan sääntelyn osalta.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan ilmoitusvelvollisuutta koskevaa sääntelyä täydennettäväksi ja täsmennettäväksi siten, että poliisiylijohtajan ja suojelupoliisin päällikön on salassapitosäännösten estämättä ilmoitettava sisäministerille sekä sisäministeriön kansliapäällikölle yhteiskunnallisesti merkittävistä toimialaa koskevista asioista, jotka ovat välttämättömiä ministeriön tehtävien hoitamisen kannalta. Poliisiylijohtajan ilmoitusvelvollisuus ulottuu lisäksi sisäministeriön poliisiosaston päällikköön ja suojelupoliisin päällikön velvollisuus sisäministeriön kansallisen turvallisuuden yksikön päällikköön.

Hallintovaliokunta pitää poliisitoimen tiedonkulun parantamiseen liittyvää sääntelyä tärkeänä. Sen on tarkoitus osaltaan varmistaa, että kullakin toimivaltaisella viranomaisella on käytössään ajantasainen tilannekuva. Sääntelyllä selkeytetään ja vahvistetaan poliisihallinnon tiedonkulkuun liittyvää ohjaus- ja johtamisjärjestelmää sekä samalla tehostetaan viranomaistoimintaa.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että paikallispoliisin poliisilaitoksen poliisipäällikön nimittää Poliisihallitus. Tarkoituksena on myös muiden asetustasoisten säännösten muuttaminen niin, että virkamiesoikeudellinen toimivalta on yhdellä taholla: poliisilaitosten esimiesvirastona toimivalla Poliisihallituksella. Nykyisin voimassa olevan lain mukaan poliisilaitoksen päällikön nimittää sisäministeriö kuultuaan poliisiylijohtajaa.

Valiokunta katsoo, että nimittämistoimivallan on syytä olla hallituksen esityksen mukaisesti taholla, joka vastaa alaisensa hallinnon toiminnasta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 92/2020 vp

Saamansa selvityksen perusteella valiokunta katsoo, että virkamiesoikeudellisen toimivallan keskittäminen yhdelle taholle sujuvoittaa sekä prosessia että esimiesvastuun ja valvonnan toteuttamista. Valiokunta pitää asianmukaisena, että ennen nimityspäätöksen tekemistä asiasta informoidaan sisäministeriä osana normaalia vuorovaikutusta. Operatiivisen poliisitoiminnan ohjaavana ja valvovana tahona sekä poliisilaitoksen esimiesvirastona toimivalla Poliisihallituksella on sisäministeriötä paremmat valmiudet arvioida virkamiesvastuun toteutumista myös laillisuusvalvonnan näkökulmasta.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksestä ilmenevien seikkojen ja saamansa selvityksen perusteella hallintovaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä muutamattomana mietinnöstä ilmenevin kannanotoin. Selkeästi määriteltä ja organisoitu roolijako, selkeät valvonta- ja ohjaussuhteet sekä parempi tiedonkulku ja informointi luovat edellytykset yhä toimivamman poliisihallinnon toteuttamiselle.

Mietintö on yksimielinen.

18.23 Matti Semi vas: Arvoisa herra puhemies! Tämä esitys, mikä valiokunnasta tuli nyt yksimielisenä, aiheutti meillä kyllä paljon keskustelua, jopa valiokunnan ulkopuolella pohdimista siitä, mihinkä tässä nyt ollaan siirtymässä.

Vuoden 2014 jälkeenhän poliisipäällikön nimitysvalta oli valtioneuvostolla, tietenkin kuultuaan poliisiylijohtajaa, ja nyt siirretään tavallaan tämä demokraattinen valinta virkamiesvalinnaksi, ja samalla siirtyy tämä kurinpidollinen toimivalta Poliisihallitukselle, ja se on tavallaan sitten nopeampaa reagointia tapahtuneisiin asioihin, mitä tarvitsee tehdä. Tämä saattaa vähentää poliisipäälliköiden valtaa ja toimintaedellytyksiä, jos tässä johtamisessa ei onnistuta. Sen takia hallintovaliokunta pyysi, että tätä asiaa tarkastellaan ja raportoidaan määrääjoin, jotta tiedetään, missä mennään. Ja kun itse ajattelen tätä tilannetta, niin loppujen lopuksihan kysymys on johtamistavasta ja johtamisesta. Poliisivirkamiehen työ on paljon henkilöjohtamista, toimenpiteitä eri tilanteissa ja muissa, ja siinä onnistuminen vaatii hyvää henkilöstön ymmärtämistä ja oppimista, erilaisten ihmisten kanssa toimimista.

Toivon, että tämä nyt tällä tavalla menee hyvään maaliin ja tulee toimiva ja riittävä poliisipäälliköiden toimintavalta sinne. — Kiitos.

18.25 Aki Lindén sd: Arvoisa puhemies! Tämä oli todellakin yksimielinen mietintö, aivan niin kuin edustaja Semi edellä totesi ja myös valiokunnan puheenjohtaja Purra häntä ennen. Mutta edelleen, kuten edustaja Semi äsken totesi, tästä käytiin kyllä perusteellinen keskustelu, tai ainakin pitkä keskustelu, ja itse taisin osaltani siihen vähän, lainausmerkeissä, syyllistyä. Se johtuu siitä, että ei tässä tiedonkulkuasiassa, joka tässä nyt on, minun mielestäni mitään ongelmia ollut, mutta tämä kysymys alueellisten poliisilaitosten poliisipäälliköiden nimeämisestä on kyllä hyvin mielenkiintoinen kysymys. Hallinto-oikeuden emeritusprofessori Mäenpää antoi tästä asiasta hyvän lausunnon, jossa hän totesi, että juridisesti voidaan menetellä meidän perustuslakimme mukaan vaihtoehdolla A, joka on se nykyinen, tai vaihtoehdolla B, jollaiseksi tätä nyt muutetaan, mutta tämä on poliittinen tarkoituksenmukaisuusharkinta-asia. Sen takia ne ajatukset — tai arvot, ehkä vähän laajemminkin sanottuna — jotka ovat sitten näiden eri vaihtoehtojen takana, ovat kyllä semmoisia, joista oli syytä käydä keskustelua.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 92/2020 vp

Itse liitin tämän keskustelussa siihen, että operatiivinen sujuvuus varsin itsenäisessä poliisiorganisaatiossa on hyvä asia, kun sillä on parinaan selkeä tulosohjaus, jonka kautta toteutuu myös esimerkiksi eduskunnan tahto, valtioneuvoston tahto, sisäministeriön näkemykset ja sillä tavalla. Tällä hetkellä tämä tulosohjaus, ei vain tällä hallinnonalalla vaan monella muullakin, tuntuu minun mielestäni synnyttävän paljon kriittistä keskustelua. Käytin itse esimerkkinä valtion budjetissa olevia tiettyjä tuottavuustavoitteita ja muita sellaisia suoritelukuja, joilla näitä asioita lähestytään. Eli kyllä tämä on periaatteessa aika iso muutos.

Itse en ole ollenkaan sitä mieltä, että millään tavalla pitäisi paikallispoliisia politisoida, eli siitä ei ole tässä kysymys, vaan valiokunnassa käyttämässäni puheenvuorossa luettelin aika pitkän listan erilaisia julkishallinnon organisaatioita, joissa noudatetaan yleensä nimittämässä niin sanottua yksi yli -periaatetta eli että esimies ei valitse välitöntä alaistaan vaan alaisensa alaisen, ja tämä malli yleensä vähentää tämmöistä umpioitumista organisaatiossa ja lisää siellä avoimuutta. Tietysti näin voidaan itse poliisihallinnon sisällä tehdä. Tässä näytti olevan haasteena se, että valtioneuvosto on kuitenkin eri virasto ja Poliisihallitus on eri virasto, ja siihen väliin sitten tietyllä tavalla ei ollut mahdollista luoda sellaista esittelijäjärjestelmää, jossa poliisiylijohtaja olisi ollut esittelijä valtioneuvostolle näissä nimittämisissä.

Niin kuin sanottu, tämä hyväksyttiin yksimielisesti, mutta minusta tämä keskustelu oli tärkeää ja periaatteellista.

18.28 Eveliina Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Aivan niin kuin edustaja Lindén tässä loppuun totesi, tämä mietintö on hyväksytty yksimielisenä valiokunnassa, mutta kävimme tätä erittäin tarkasti, huolellisesti ja keskustellen läpi, ja siihen sekä edustaja Semi että edustaja Lindén ansiokkaasti osallistuivat, ja tämä on tietysti hallintovaliokunnalle lähtökohtaisesti jo tuttu tapa, kuten puhemieskin tietää.

Tästä nimittämiskysymyksestä oli meillä keskustelua varsin paljon, nimenomaan paikallispoliisin poliisipäällikön nimittämisestä, ja tässä edustaja Lindén hyvin avasi tätä ajattelua, jonka itsekin jaan. Kun tässä on taustalla nämä aikaisempien vuosien tapahtumat, jolloin päätöksentekijät eduskunnassa näkivät aivan perustelluksi sen, että tätä nimittämistoimivaltaa siirretään valtioneuvostolle, niin oli mielestäni aivan tärkeää ja olennaista, että me nyt tässä vaiheessa kävimme tästä huolellisen keskustelun, analysoimme tilannetta ja myöskin, niin kuin edustaja Semi mainitsi, kirjasimme ylös, että haluamme seurata tämän muutoksen tuomia muutoksia ja millä tavalla tämä tilanne lähtee nyt kehittymään.

Mutta, niin kuin edustaja Lindén tässä totesi, professori Mäenpää antoi myöskin ansiokkaan panoksensa tämän hallituksen esityksen arviointiin. Hänhän totesi tässä omassa lausunnossaan hyvin: ”Nykyinen nimitystoimivalta tukee poliisihallinnon parlamentaarista ohjausta ja valvontaa, millä on merkitystä paikallispoliisille kuuluvan julkisen vallankäytön kannalta.” Tähän myöskin mielestäni tiivistyy tämä keskustelu, jota valiokunnassa kävimme ja jota itse pidän myöskin tärkeänä, että meillä on myöskin tässä julkisessa vallankäytössä tietty rooli ja mahdollisuus arvioida viranomaisten toimintaan ja tähän nimittämistoimivaltaan liittyvää vallankäyttöä. Suomi on pieni maa, ja sen takia on tärkeää, että meillä nämä nimittämiset tapahtuvat avoimessa, läpinäkyvässä prosessissa ja niihin voidaan myöskin tarvittaessa ottaa julkisuudessa kantaa.

Yleiskeskustelu päättyi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 92/2020 vp

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 63/2020 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisäl-
lön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.